

Ratkaisukeskeisten menetelmien käyttö lasten kanssa työskennellessä sosiaali- ja terveysalalla

Kuvaileva kirjallisuuskatsaus

LAHDEN
AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaali- ja terveysala
Hoitotyön koulutusohjelma
Sairaanhoitaja
Opinnäytetyö AMK
Kevät 2017
Roosa Paasivuo

Lahden ammattikorkeakoulu
Hoitotyön koulutusohjelma

PAASIVUO, ROOSA:

Ratkaisukeskeisten menetelmien
käyttö lasten kanssa työskennellessä
sosiaali- ja terveysalalla
Kuvaileva kirjallisuuskatsaus

Hoitotyön suuntautumisvaihtoehdon opinnäytetyö, 25 sivua, 2 liitesivua

Kevät 2017

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyön tarkoituksena oli antaa tietoa ja kuvata, miten ja milloin ratkaisukeskeisiä menetelmiä voidaan hyödyntää lasten parissa sosiaali- ja terveysalalla. Tavoitteena oli tuoda kuvailevan kirjallisuuskatsauksen avulla esille luotettava ja ajantasainen tieto ratkaisukeskeisten menetelmien käytöstä lasten parissa.

Opinnäytetyö toteutettiin kuvailevana kirjallisuuskatsauksena. Tutkimuskysymykset olivat: ”Mitä ratkaisukeskeisiä menetelmiä käytetään lasten kanssa työskennellessä?” ja ”Millaisissa tilanteissa ratkaisukeskeisyyttä lasten kanssa käytetään?”.

Tuloksista selvisi, että lasten kanssa käytettävät ratkaisukeskeiset menetelmät ovat pitkälti samanlaisia kuin aikuisten kanssa käytettävät, mutta lasten kanssa mennään enemmän lapsen tasolle. Lasten kanssa työskennellessä korostuvat lapsen kehumisen ja positiivisen palautteen merkitys, sekä tavoitteiden luominen. Ratkaisukeskeisiä menetelmiä voidaan käyttää hyvin laajasti lasten kanssa työskennellessä. Ratkaisukeskeiset menetelmät sopivat erityisen hyvin sosiaali- ja terveysalalle, kuten sairaanhoitajille sekä sosiaalityöntekijöille.

Asiasanat: lapset, ratkaisukeskeisyys, ratkaisukeskeiset menetelmät, varhaiskasvatus, kirjallisuuskatsaus

Lahti University of Applied Sciences
Degree Programme in nursing

PAASIVUO, ROOSA:

Use of solution focused methods of
working with children in social and
health care
A Descriptive Literature Review

Bachelor's Thesis in nursing
appendices

25 pages, 2 pages of

Spring 2017

ABSTRACT

The purpose of thesis was to bring information and describe how and when solution focused methods can be make use of in children in social and health care. The aim was to provide reliable and up-to-date information on the use of solution focused methods in children through the descriptive literature review.

The thesis was implemented out as descriptive literature review. The research questions were the following: "What solution focused methods are used to work with children?" and "What kind of situations does the solution focused methods on children use?".

The results showed that the solution focused methods used with children are largely the same as those used with adults. The difference is that working with children goes more to the child's level. Working with children emphasizes the importance of the child's praise and positive feedback, as well as the creation of goals. Solution focused methods can be used extensively when working with children. Solution focused methods are particularly well suited for social and health care, such as nurses and social workers.

Key words: children, solution orientation, solution focused, early childhood education, literature review

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	RATKAISUKESKEISYYS JA RATKAISUKESKEISET MENETELMÄT	2
2.1	Ratkaisukeskeisyys	2
2.2	Ratkaisukeskeisyyden kehittyminen	3
2.3	Ratkaisukeskeiset menetelmät	4
3	LASTEN PARISSA TYÖSKENTELY SOSIAALI- JA TERVEYSALALLA	6
4	TARKOITUS, TAVOITE JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	7
5	TUTKIMUSMENETELMÄ JA TIEDONKERUU	8
5.1	Kuvaileva kirjallisuuskatsaus	8
5.2	Tiedonhaku ja valinta	8
5.3	Aineiston analysointi	11
6	KIRJALLISUUSKATSAUKSEN TULOKSET	12
6.1	Ratkaisukeskeisyys ja lapset	12
6.2	Kehuminen ja positiivinen palaute	13
6.3	Tavoitteet ja taitojen oppiminen	14
6.4	Erilaiset kysymykset	15
7	LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS	17
8	POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET	19
	LÄHTEET	22
	LIITTEET	26

1 JOHDANTO

Lapset kohtaavat kasvun ja kehityksen aikana ongelmia, niin pieniä kuin suuriakin. Tyypillisiä ongelmia ovat esimerkiksi erilaiset kiusalliset tavat, pelot sekä raivokohtaukset. (Furman 2012, 82.) Lapsilla psyykkinen kehitys on vielä kesken, eikä ajattelunvalmius ole samanlainen kuin aikuisilla. Monet lapset pelkäävät sairaaloissa oloa, sekä muita terveydenhuoltoon liittyviä asioita, kuten näytteenottoa ja pieniä toimenpiteitä. Tutkimusten mukaan myös lasten käytöshäiriöt ovat lisääntyneet viime vuosina. (Salmela 2010; Huttunen 2016.)

Lapset osaavat harvemmin sanoa itse: ”Minulla on ongelma ja tarvitsen siihen apua”. Onkin lapsen elämässä olevien aikuisten tehtävä huomata ongelmat ja miettiä niihin ratkaisua. (DeJong ym. 2012, 174.)

Ratkaisukeskeinen työtapa on vallannut alaa erityisesti ihmissuhdealoilla, joten aihe on ajankohtainen myös sosiaali- ja terveysalalla.

Ratkaisukeskeinen työtapa on maanläheinen sekä myönteinen tapa kohdata elämän haasteita. Ratkaisukeskeisydessä korostuu voimavarakeskeisyys eli olemassa olevien taitojen ja kykyjen hyödyntäminen. (Ratkes 2017.)

Opinnäytetyö toteutetaan kuvailevana kirjallisuuskatsauksena ja sen pohjana käytetään aihepiiriin liittyviä tutkimuksia. Teoriaosuudessa käsittelen yleisesti ratkaisukeskeisyyttä ja ratkaisukeskeisiä toimintatapoja sekä sitä, missä kaikkialla sosiaali- ja terveysalan ammattilainen voi kohdata lapsia työssään. Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa tarkoitukseni on saada selville, miten ja milloin ratkaisukeskeisiä menetelmiä voidaan käyttää lasten kanssa työskennellessä.

2 RATKAISUKESKEISYYS JA RATKAISUKESKEISET MENETELMÄT

2.1 Ratkaisukeskeisyys

Nimensä mukaisesti ratkaisukeskeisyudessa pyritään ratkaisuihin sekä tavoitteiden ja päämäärien löytämiseen. Ratkaisukeskeisyudessa hyödynnetään osapuolten omaa toimintaa sekä elämänarvoja tavoitteiden saavuttamiseksi. Ratkaisut löytyvät kiinnittämällä huomiota menneen sijasta tulevaisuuteen sekä resursseihin. (Ratkaisukeskeinen työskentely 2017.)

Vaikka ratkaisukeskeinen lähestymistapa on kehitetty alun perin terapiamaailmaan, sitä voidaan soveltaa hyvin myös erilaisille inhimillisen toiminnan sekä vuorovaikutuksen aloille (Katajainen, Lipponen & Litovaara 2006). Näin ollen ratkaisukeskeisyys onkin suosittua erityisesti ihmissuhdealoilla työskentelevien keskuudessa. Ratkaisukeskeinen työ- ja ajattelutapa on myönteinen tapa kohdata elämän haasteita. Se saavuttaa kannatusta asiakkaita kunnioittavana toimintamuotona. (Ratkes 2015.) Tarkoitus ei ole kuitenkaan tarjota valmiita ratkaisuja, vaan hakea keskustelukumppanin omia tavoitteita sekä näkökulmia. Tulee myös muistaa se, etteivät kaikki ongelmat ole ratkaistavissa, mutta tavoitteiden, päämäärien sekä voimavarojen avulla voi kestää hankaluuksia hieman paremmin. (Furman, Pinjola ja Rubanovitsch 2014, 10–12.)

Ratkaisukeskeinen työtapa on varsin salliva ja siihen voidaan liittää myös muita menetelmiä tai muista menetelmistä saatuja ideoita. Tärkeintä on, että työskentely vie toimintaa oikeaan suuntaan. Ratkaisukeskeisen toiminnan tueksi voidaan käyttää mm. erilaisia kognitiivisen terapian harjoituksia sekä NLP-tekniikoita. (Mannström-Mäkelä & Saukkola 2009.) Koska ratkaisukeskeinen ajatusmaailma on systemaattinen ja painottuu vuorovaikutukseen, voidaan sitä käyttää sekä yksilöiden, pariskuntien että perheiden kanssa työskenneltäessä (Aarninsalo 2015).

Ratkaisukeskeisyudessa korostuu sille ominainen arvomaailma. Tärkeää on ihmisten ja osaamisen arvostus, kannustaminen ja rohkaisu luotujen

päämäärien saavuttamiseksi. Ihminen tietää yleensä itse sen, mikä on juuri hänelle hyväksi. (Ratkaisukeskeinen työskentely 2017.)

Ratkaisukeskeisyyden vahvoina puolina pidetään mm. seuraavia asioita:

- Ratkaisukeskeisyydessä suuntaudutaan tulevaisuuteen, eivätkä menneisyyden ongelmat ole pääasiassa.
- Edistymistä on helppo arvioida, kun ongelmia tarkastellaan käytännöllisestä näkökulmasta.
- Koska lähiympäristö osallistuu yhteistyöhön, vähenee ulkopuolisen avun tarve.

Heikkoina puolina voidaan pitää mm. seuraavia asioita:

- Nopeasti edetessä voi jäädä oleellisia asioita huomioimatta.
- Myönteisten asioiden käsittely voi luoda kuvan turhankin helpoista ratkaisuista.
- On riski, että työntekijä myötäilee liikaa asiakasta, tai ei kuuntele tarpeeksi. (Ratkaisukeskeinen työskentely 2017.)

Ratkaisu- ja voimavarakeskeisen teorian ydinperiaatteena voidaan pitää seuraavaa määritystä: ”Jos jokin ei ole rikki, älä yritä korjata sitä. Kun teidät mikä toimii, tee lisää sitä. Jos jokin ei toimi, tee jotain muuta.” (DeJong & Berg 1997.)

2.2 Ratkaisukeskeisyyden kehittyminen

Ratkaisukeskeinen ajattelutapa, on kehittynyt lyhyt- ja perheterapeuttisten terapiasuuntausten pohjalta Yhdysvalloissa 1950-luvulla käytännön kokemusten ja kriittisen ajattelun myötä. Ratkaisukeskeisen ajattelutavan taustalla katsotaan olleen Milton H. Ericksonin lyhytterapeuttiset menetelmät. (Aarninsalo 2015.) Tutkijat ja terapeutit Steve de Shazer, Insoo Kim Berg ja Elam Nunnally ovat kehittäneet menetelmää 1970-luvulta lähtien ja tehneet siitä tunnetun luennoillaan ja kirjoillaan (Katajainen ym. 2006).

Suomeen ratkaisukeskeisyys saapui 1973 yhdysvaltalaisen terapeutti John Frykmanin toimesta ja laajempaan käyttöön ajattelumalli levisi 1980-luvulla (Katajainen ym. 2006). Suomessa ratkaisukeskeistä ajattelua on kehittänyt psykiatrian erikoislääkäri, psykoterapeutti ja ratkaisukeskeisen psykoterapian kouluttaja Ben Furman. Furman on luonut erityisesti lasten ja nuorten ongelmien ratkaisuun tarkoitettun menetelmän, joka tunnetaan nimellä Muksuoppi. (Haapasalo-Pesu 2016.)

2.3 Ratkaisukeskeiset menetelmät

Ratkaisukeskeisiä menetelmiä käytettäessä keskitytään käytettävissä oleviin voimavaroihin ja piileviä kykyjä kasvattavaan työskentelyyn ongelmien ja hankaluuksien sijasta. Mahdolliset epäonnistumiset nähdään oppimiskokemuksina. Ratkaisukeskeisiä menetelmiä voidaan kutsua myös voimavaralähtöisiksi menetelmiksi, koska menetelmissä keskitytään nimenomaan piilossa oleviin voimavaroihin ja niiden löytämiseen. (Tamski & Huotari 2015, 27.)

Kysymykset ovat olennainen osa ratkaisukeskeisten menetelmien käyttöä. Hirvihuhdan ja Litovaaran (2003) mukaan kysymysten tarkoituksena on saada ohjattava osapuoli ajattelemaan aihetta ja löytämään kenties uusi lähestymistapa siihen. Keskustelussa tulisi pyrkiä avoimiin kysymyksiin, jotta asiakas ei voi vastata kysymykseen suoraan kyllä tai ei. Avoimien kysymysten etu on, että ne vaativat asiakkaalta hieman laajempaa pohdintaa. Ratkaisukeskeisten menetelmien kehittäjät ovat laatineet kysymysrunkoja, joita voidaan käyttää apuna ratkaisua etsiessä. (Furman & Ahola 1995, 9.)

Esimerkkejä avoimista, keinoja kartoittavista kysymyksistä:

- Mikä voisi auttaa?
- Mitä teit, kun sujui paremmin?
- Mikä on auttanut tähän asti?
- Miten sovellat vahvoja puoliasi? (Ratkaisukeskeinen työskentely 2017.)

Ihmekysymyksen avulla saadaan asiakas unelmoimaan tulevaisuudesta ilman ongelmia. Haaveilu auttaa myös selkiyttämään tavoitteita. (Furman ym. 1995, 96.) Ihmekysymys kertoo, mitä toivetulevaisuus voisi sisältää, jos toive tai unelma toteutuisi (Kysymystyyppejä 2017). Ihmekysymys voi olla esimerkiksi seuraavan lainen: ”Kuvitellaan, että ensi yönä nukkuessasi tapahtuu ihme ja kaikki ongelmat joiden takia olet täällä, häviävät. Miten asiat ovat sitten?” Ihmekysymyksen avulla saadaan tavoitteen saavuttaminen tuntumaan todellisemmalta ja mielikuvat valoisammasta tulevaisuudesta luovat toivoa paremmasta elämänlaadusta (DeJong & Berg 2013, 89).

Muita ratkaisukeskeisen toimintatavan kysymysmalleja ovat asteikkokysymykset ja myönteinen poikkeus, kuten

- Missä olette nyt asteikolla (0-10), jossa kymmenen on paras mahdollinen ja 0 huonoin mahdollinen tilanne?
  - Milloin ongelmia ei ole? Milloin sujuu paremmin?
- (Kysymystyyppejä 2017.)

Uudelleenmäärittelyssä negatiivinen ongelma nimetään positiivisella ilmaisulla, sisällyttäen siihen samalla tavoitteellista ajattelua. Näin pyritään muuttamaan tapaa, jolla ongelmaa lähestytään. (Furman ym. 1995, 62.)

3 LASTEN PARISSA TYÖSKENTELY SOSIAALI- JA TERVEYSALALLA

Lastensuojelulain (417/2007) 1. pykälän mukaan vastuu lapsen hyvinvoinnista on ensisijaisesti lapsen vanhemmilla tai muilla huoltajilla. Lapsen huoltajan tulee turvata lapselle tasapainoinen kehitys sekä hyvinvointi. Lisäksi lapsen ja perheiden kanssa toimivien viranomaisten on tuettava lasta ja vanhempia heidän kasvatustehtävässään. Lapsella tarkoitetaan alle 18-vuotiasta henkilöä.

Monet sosiaali- ja terveystalant ammattilaiset kohtaavat työssään lapsia. Äitiys- ja lastenneuvolapalvelut tavoittavat lähes kaikki lasta odottavat sekä lapsiperheet. Monet alle kouluikäisistä lapsista viettävät suuren osan päivästäan päivähoiiossa. Lisäksi kunnilla on velvollisuus järjestää esiopetusta ja lapsilla on oikeus osallistua esiopetukseen. Myös sosiaalityö, kotipalvelu sekä erilaiset ohjaus- ja terapiapalvelut kuuluvat tarpeen mukaan lapsen ja sitä myötä koko perheen elämään. Sosiaali- ja terveydenhuollon tulisi tukea lapsen, nuoren ja perheen arkea. (Rantala & Määttä 2010, 17,25.)

Varhaiskasvatus on lapsen tavoitteellista kasvatusta, jossa yhdistyy kasvatuksen lisäksi lapsen opetus sekä hoito. Nämä muodostavat yhdessä kokonaisuuden, jossa korostuu erityisesti pedagogiikka. Yleisimmin varhaiskasvatusta järjestetään päiväkodeissa. (Varhaiskasvatustalaki 36/1973 1§.) Varhaiskasvatuksessa tehdään yhteistyötä sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoiden kesken, kuten neuvolan ammattilaisten sekä lastensuojelun kanssa (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 33).

Lapsen oikeuksien YK:n sopimuksen 3. artiklan mukaan lapsen etua tulisi painottaa kaikissa lapsiin kohdistuvissa toimissa. Artiklassa 24 todetaan, että lapsella on oikeus nauttia parhaasta mahdollisesta terveydentilasta. Oikeuksilla halutaan edistää niin sairaiden lasten, kuin myös heidän perheidensä oikeuksien toteutumista terveydenhuoliossa. (YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989.)

4 TARKOITUS, TAVOITE JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Opinnäytetyössä tarkastelen ratkaisukeskeisyyden periaatteita lasten kanssa työskentelevän näkökulmasta. Kirjallisuuskatsauksen tarkoitus on antaa tietoa ja kuvata, miten ja milloin ratkaisukeskeisiä menetelmiä voidaan hyödyntää lasten parissa sosiaali- ja terveysalalla.

Teoriaosuudessa käsittelen tutkimuskysymyksiin johdattelevaa teoriaa. Sen tarkoituksena on selventää lukijalle ratkaisukeskeisyyden pääpiirteitä.

Tavoitteena on tuoda kuvailevan kirjallisuuskatsauksen avulla esille luotettava ja ajantasainen tieto ratkaisukeskeisten menetelmien käytöstä lasten parissa sosiaali- ja terveysalalla, sekä vastata tutkimuskysymyksiin.

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset syntyivät tutkitun teorian pohjalta.

Tutkimuskysymyksiksi muodostuivat:

1. Mitä ratkaisukeskeisiä menetelmiä käytetään lasten kanssa työskennellessä?
2. Millaisissa tilanteissa ratkaisukeskeisyyttä lasten kanssa käytetään?

5 TUTKIMUSMENETELMÄ JA TIEDONKERUU

Tässä osiossa käydään läpi opinnäytetyössä käytetty tutkimusmenetelmä, sekä kuvaus tiedonhausta ja valinnasta.

5.1 Kuvaileva kirjallisuuskatsaus

Opinnäytetyö on toteutettu kuvailevana kirjallisuuskatsauksena, jossa käytän narratiivisen kirjallisuuskatsauksen toimituksellista muotoa. Toimituksellisessa muodossa lähdeaineisto on usein varsin suppea. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus on yksi kirjallisuuskatsauksen yleisimmistä lajeista. Sen avulla pyritään etsimään vastauksia kysymyksiin tai ilmiöihin, luoden samalla kokonaiskuva tietystä asiakokonaisuudesta. (Salminen 2011, 3-6 &13.)

Kuvailevalle kirjallisuuskatsaukselle on ominaista aineiston tarkentuminen työn edetessä. Painoarvona pidetään lähdemateriaalien sisällöllisiä valintoja. (Kangasniemi, Utriainen, Ahonen, Pietilä, Jääskeläinen & Liikanen 2013, 291-296.) Kuvaileva kirjallisuuskatsaus muodostuu neljästä eri vaiheesta; tutkimuskysymyksen muodostamisesta, aineiston keräämisestä, aineiston kuvailusta, sekä tulosten tarkastelusta. Nämä neljä vaihetta muodostavat keskenään kokonaisuuden, joka etenee tyypillisesti hieman lomittain toisiinsa nähden. (Salminen 2011, 3-6.)

Erlaisia kirjallisuuskatsauksen tyyppejä ovat kuvaileva kirjallisuuskatsaus, systemaattinen kirjallisuuskatsaus sekä meta-analyysi. Kuvailevalle kirjallisuuskatsaukselle on tyypillistä hieman väljemmät tutkimuskysymykset kuin systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa tai meta-analyysissä (Salminen 2011, 6).

5.2 Tiedonhaku ja valinta

Opinnäytetyö on toteutettu kuvailevana kirjallisuuskatsauksena, johon on käytetty luotettavia tutkimuksia sekä artikkeleita. Tiedonhaun pohjana on toiminut tutkimuskysymykset. Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen aineisto

muodostuu yleensä jo julkaistuista, tutkittavan aiheen kannalta tärkeitä tutkimustiedoista ja sisältää jonkinlaisen kuvauksen aineiston valinnan prosessista. (Kangasniemi ym. 2013, 295). Aineiston etsimisessä on käytetty kuviossa 1 kuvattuja mukaanotto- sekä poissulkukriteereitä.

MUKAANOTTOKRITTEERIT	POISSULKUKRITTEERIT
+ Aineisto on suomen- tai englanninkielinen	- Aineisto on muun kuin suomen- tai englanninkielinen
+ Aineiston aihealue liittyy kirjallisuuskatsauksen aiheeseen	- Aineiston aihealue ei vastaa kirjallisuuskatsauksen aihetta
+ Aineisto on julkaistu 2012-2017	- Aineisto on yli 5 vuotta vanha
+ Aineisto on saatavilla kokonaisuudessaan	- Aineistosta on tarjolla vain osa

KUVIO 1. Tiedonhaun mukaanotto- ja poissulkukriteerit

Opinnäytetyön teorian tiedon hakuun käytin erilaisia suomalaisia sekä ulkomaisia tietokantoja, kuten Mastofinna, Melinda ja Arto. Teoriatietoa hain myös Lahden ammattikorkeakoulun tietokannoista. Hakusanoina tiedonhaussa käytin kirjallisuuskatsauksen aiheeseen liittyviä termejä, kuten ratkaisukeskeisyys, ratkaisukeskeiset menetelmät ja laps*. Tiedonhaku tehtiin pääosin samoja hakusanoja käyttäen jokaisessa tietokannassa.

Kirjallisuuskatsauksessa käytettäväksi aineistoksi valikoitui seuraavat kolme teosta:

DeJong, P & Berg, I. 2012. Ratkaisukeskeisen terapian oppikirja. Ratkaisukeskeisen terapian oppikirjassa ratkaisukeskeisyyttä käsittelevät Insoo Kim Berg ja Peter DeJong. Berg on yksi ratkaisukeskeisen

toimintatavan kehittäjistä. DeJong puolestaan on tullut tunnetuksi terapeutina sekä ratkaisukeskeisten menetelmien kouluttajana. (DeJong & Berg 2012, 10.) Kirja on suunnattu asiakas- ja potilastyötä tekeville sosiaali- ja terveysalan työntekijöille. Kirjassa kerrotaan, miten käyttää ratkaisukeskeisiä menetelmiä erilaisten ihmisten kanssa.

Furman, B. 2012. Olen ylpeä sinusta!: ratkaisukeskeisiä keinoja vanhemmille ja muille lasten kasvattajille. Ben Furman on psykiatrian erikoislääkäri, psykoterapeutti sekä ratkaisukeskeisen psykoterapian kouluttaja. Furman on ollut myös mukana luomassa kansainvälisesti arvostettua Muksuoppia. Muksuoppi on ratkaisukeskeinen pedagoginen menetelmä, jonka avulla voidaan auttaa lapsia voittamaan ongelmia. (Muksuoppi 2017.)

Furman on suunnannut Muksuoppiin perustuvan Olen ylpeä sinusta! -kirjan vanhemmille sekä muille kasvattajille, kuten päiväkotien henkilökunnalle, hoitajille ja urheiluvalmentajille. Furman kertoo teoksessa, miten oppia käyttämään ratkaisukeskeisiä kommunikaatiotaitoja lasten parissa, samalla auttaen lasta tärkeissä elämäntaidoissa. (Furman 2012.)

Murphy, J. 2015. Ratkaisukeskeinen oppilashuoltotyö. John J. Murphy on yhdysvaltalainen psykologi sekä psykologian ja psykoterapian professori. Murphy kuvaa teoksessaan ratkaisukeskeisyyden käyttöä oppilashuoltotyössä, mutta Murphyn mukaan se sopii erinomaisesti myös muille lasten ja nuorten kanssa työskenteleville. Murphy esittelee ratkaisukeskeiselle lähestymistavalle perustuvan työmenetelmän, joka helpottaa kontaktin luomista lapsiasiakkaisiin. Murphy ohjeistaa teoksessaan myös, miten herättää lapsessa into omien ongelmien ratkaisemiseen. (Murphy 2015.)

Kirjallisuuskatsauksessa käyttämäni hakusanat ja hakujen tulokset on eritelty tarkemmin liitteessä 1.

5.3 Aineiston analysointi

Aineiston analysoinnin tarkoitus on tiivistää, jäsentää ja järjestää aineisto selkeäksi kokonaisuudeksi. Koska kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa aineistoa ei voida selkeästi tiivistää esimerkiksi numeraaliseen muotoon, vaatii jatkokäsittely kirjoittajan tulkintaa. (Aaltola & Valli 2007, 148,172-173.)

Aineiston analysoinnissa hyödynsin sisällönanalyysin menetelmää teemoittelun avulla. Teemoittelu auttoi purkamaan aineistoa tutkimuskysymyksiin sopivaksi. Teemoitin tutkimuskysymyksen kannalta oleelliset ilmiöt aineistosta, jotta aineisto olisi helpommin hahmotettavissa. Teemoittelu tarkoittaa laadullisen aineiston pilkkomista sekä ryhmittelyä erilaisten teemojen eli aihepiirien mukaan. (Teemoittelu 2017.) Teemoittelun avulla saadaan tutkimusmateriaalista kokoelma vastauksia esitettyihin tutkimuskysymyksiin (Eskola & Suoranta 2003, 174–179).

6 KIRJALLISUUSKATSAUKSEN TULOKSET

6.1 Ratkaisukeskeisyys ja lapset

Ongelmat liittyvät vahvasti ratkaisukeskeisyyteen. Ilman ongelmia ei tarvitsisi ratkaisuja, joten ongelmat ja ratkaisut kulkevat ratkaisukeskeisyydessä pitkälti käsi kädessä. Jotta ongelmasta voidaan päästä eroon, vaatii se usein ajatusmaailman muuttamista. (Murphy 2015, 15.)

DeJong ja Berg (2012, 174) käsittelevät teoksessaan ratkaisukeskeisyyttä lasten kanssa erityisesti terapeutin näkökulmasta. Heidän mukaansa monet ajattelevat, että lasten kanssa työskenteleminen edellyttää erityistä juuri lapsille sopivia haastattelutekniikkojen sekä metodien hallintaa. DeJongin ja Bergin mukaan tämä ei kuitenkaan ole välttämätöntä, sillä sosiaali- ja terveystieteiden ammattilaiset, kuten sairaanhoitajat, lääkärit ja lastentarhanopettajat osaavat usein luoda hyvinkin taitavasti puheyhteyden lapseen ollakseen heille avuksi.

Murphy (2015) kuvaa teoksessaan ratkaisukeskeisyyden käyttöä oppilashuoltotyössä, mutta Murphyn mukaan se sopii erinomaisesti myös muille lasten ja nuorten kanssa työskenteleville. Murphyn (2015, 21) mukaan ratkaisukeskeisten menetelmien käyttö tarjoaa käytännön strategioita. Näitä käytettäessä esimerkiksi lasten ja heidän vanhempiansa ajattelu laajenee, usko tulevaisuuteen vahvistuu, sekä heidän minäkuvansa avartuu. Lisäksi lapsessa tulisi keskittyä siihen mikä hänessä on hyvää, ei siihen, mikä on huonoa.

Furman (2012, 9) on suunnannut Muksuoppiin perustuvan Olen ylpeä sinusta! -kirjan vanhemmille sekä muille kasvattajille, kuten päiväkotien henkilökunnalle, hoitajille ja urheiluvallmentajille. Furman kertoo teoksessa, miten oppia käyttämään ratkaisukeskeisiä kommunikaatitaitoja lasten parissa, samalla auttaen lasta tärkeissä elämäntaidoissa.

Furmanin (2012, 82) mukaan kaikilla lapsilla on jossakin kasvun ja kehityksen vaiheessa jonkinlaisia ongelmia tai vaikeuksia. Tyypillisimpiä

ovat esimerkiksi kiusalliset tavat, pelot, raivokohtaukset ja painajaiset. Ongelmat voivat liittyä myös ruokailuun tai vaikka vessassa käymiseen. Lapset harvemmin keskusteleivat mielellään ongelmistaan, mutta erilaisten taitojen oppiminen on mieleistä.

6.2 Kehuminen ja positiivinen palaute

DeJongin ja Bergin (2012, 175) mukaan lapsen kanssa keskustelu tulisi aloittaa tutustumalla lapseen kyselemällä esimerkiksi lapsen parhaista ystäväistä, lempilelusta tai lemmikkieläimistä. Hyvä keino on myös kiinnittää huomiota johonkin hienoon asiaan, kuten kivan näköiseen hiuskoristeeseen tai leluun, josta lapsi on ylpeä. Positiivinen aloitus saa lapset usein paremmin osallistumaan keskusteluun.

Furman (2012, 14-15) tuo esille kehumisen ja positiivisen palautteen antamisen yhtenä menetelmänä. Furmanin mukaan lapsen kehuminen on tärkeää. Positiivinen palaute on tehokkain tapa vaikuttaa lasten käyttäytymiseen. Esimerkiksi ”Onpa hieno!” ja ”Hyvin sanottu!” ovat helppoja keinoja antaa positiivista palautetta. Pienet lapset ottavat kehut usein varttuneempia lapsia paremmin vastaan. Isommat lapset voivat kiusaantua tai jopa ärsyyntyä aikuisen kehuista. Kehumisen tarkoitus on saada lapsi tuntemaan ylpeyttä omasta tekemisestään.

Kehut ovat vastalääkettä pitkään jatkuneen ongelman romahduttamalle itseluottamukselle. Positiivinen palaute antaa toivoa, sekä välittää viestin, että hyväksymme lapsen ja häntä arvostetaan. (Murphy 2015, 98,111). Furmanin (2012, 15) mukaan liiallista kehumista tai aina samalla tavalla kehumista tulisi silti pyrkiä välttämään, sillä tällöin positiivinen palaute voi menettää tehonsa ja alkaa kuulostaa lapsen korvissa epäaidolta. Murphyn (2015, 97) mukaan kehut vaikuttavat voimakkaimmin niihin jotka kuulevat niitä harvoin.

Paras tapa on käyttää vaihtelevasti erilaisia tapoja kehua lasta. Mitä enemmän erilaisia kehumisen tapoja on käytössä, sitä varmemmin kehut

menevät perille ja johtavat toivottuun lopputulokseen. Kehumisen keinoja ovat esimerkiksi:

- Kiittäminen on luonteva tapa kehua ja kiittämiseen on lapsen helppo vastata.
- Juorukehun avulla lasta kehuaan jollekin toiselle aikuiselle lapsen kuullen.
- Lasta voidaan kehua myös sanattomasti, esimerkiksi taputtamalla, peukku näyttämällä tai ottamalla kuva siitä mitä hienoa lapsi on tehnyt.
- Kyselevässä kehumisessa ei suoraan kehua lasta, vaan kysytään esimerkiksi, miten hän onnistui siinä mitä teki.
- Yrittämisestä kehumista voidaan käyttää silloin kun lapsi ei ole toiminut vielä aikuisen toivomalla tavalla, mutta on silti yrittänyt tehdä parhaansa.
- Lapset pitävät usein siitä, että kehuessa käytetään huumoria. Esimerkiksi: ”Teitkö sinä tuon muka aivan itse? Ei voi olla totta, en usko silmiäni!” Tätä kutsutaan leikkisästi kehumiseksi. (Furman 2012, 16-27.)

6.3 Tavoitteet ja taitojen oppiminen

Furmanin (2012, 83) mukaan oli lapsen ongelma mikä tahansa, aina on silti olemassa taito, joka poistaa ongelman tai saa sen vähintään helpottumaan. Lasta kannattaa auttaa miettimään itse, mikä taito hänen tulisi opetella, jotta hän pääsisi ongelmastaan eroon. Seuraavassa esimerkki ongelmasta ja ehdotus taidosta, jonka avulla ongelmasta päästäisiin eroon:

Lapsi käyttää vaippaa, vaikka olisi jo sen ikäinen ja tasoinen, että osaisi tehdä tarpeensa potalle. Ratkaisuna ongelmaan toimisi se, että lapsi opettelisi potalla käymisen taidon. (Furman 2012, 88.)

Tarkoituksenmukaiset tavoitteet antavat toivoa sekä suunnan, jota kohti kulkea. Tavoitteiden avulla on myös helpompi arvioida sitä, miten tuloksiin

on päästy. Tavoitteiden määrittely on yhteistyötä ja siihen tulisi osallistua myös itse lapsen. (Murphy 2015, 127-128.)

Opittavan taidon tulisi olla mieluummin oikean toimintatavan opettelemista kuin väärän toimintatavan lopettamista. Lisäksi taidon tulisi olla hyvinkin konkreettinen ja selkeä, jotta lapsen on helpompi harjoitella sitä joko leikissä tai oikeissa tosielämän tilanteissa. (Furman 2012, 86-87.) Murphyn (2015, 128-129) mukaan, jotta tavoite olisi tuloksellinen, sen olisi oltava mielekäs, täsmällinen, riittävän pieni, alkua korostava sekä asiakkaan hallinnassa oleva. Mitä tarkemmin tavoite on määritetty, sitä helpompi pieniä muutoksia on huomata.

Lapset ovat luovia ja heillä on hyvä mielikuvitus. Siksi olisikin hyvä kehittää erilaisia tapoja joiden avulla lapset voisivat käyttää näitä vahvuuksiaan. (DeJong ym. 2012, 184.) Lapset eivät kuitenkaan opi heille uusia ja vaikeita taitoja ja pääse tavoitteisiinsa ilman muiden tukea ja kannustusta. Siksi onkin tärkeää, että lapsella on mieleisiään tukijoita ja kannustajia ympärillään. (Furman 2012, 94.)

6.4 Erilaiset kysymykset

DeJong ym. (2012, 180-181) mukaan lasten kanssa keskustellessa kannattaa keskustelutyylillä sopeuttaa lapsen tai nuoren ikätasoa vastaavaksi. Heidän mukaansa lasten kanssa työskennellessä tulisi välttää miksi-kysymyksiä. Aikuinen voi olla huolissaan ja kysyä lapselta, miksi teit niin. Ongelmana on kuitenkin se, että lapset ovat kuulleet kysymyksen usein negatiivisten asioiden yhteydessä, kun aikuiset ovat esimerkiksi toruneet tai nuhdelleet häntä. Ei siis mikään ihme, että lapset vastaavat tähän usein vain kohauttamalla olkapäitä tai sanomalla ”en tiedä”.

Myös Furman (2012, 100) kehottaa välttämään miksi-kysymyksiä. Furmanin mukaan lapset eivät osaa analysoida tekojensa vaikuttimia ja näin ollen miksi-kysymykset kuulostavat heille pelkästään nuhtelulta. Furman neuvookin miksi-kysymysten sijaan pohtimaan lasten kanssa

mieluummin sitä, mitä kielteisiä vaikutuksia kyseisellä teolla on ja miksi on väärin toimia niin.

Myös De Shazerin kehittämää ihmekysymystä voidaan hyödyntää lasten kanssa. Ihmekysymyksen avulla mietitään millaista elämä olisi ilman ongelmaa: "Kuvittele että menet kotiin, tapahtuu ihme ja aamulla kun heräät, niin ongelma on ratkennut. Mikä on muuttunut?" Ihmekysymys rohkaisee keskittymään tulevaisuuden mahdollisuuksiin kuvittelemalla elämää ilman ongelmaa. Ihmekysymys voi toimia myös tavoitteiden asettelun lähtökohtana. Ihmekysymys voidaan räätälöidä lapsen ikään sopivaksi. (Murphy 205, 142-143.)

7 LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS

Opinnäytetyötä tehdessä olen kiinnittänyt huomiota lähteiden luotettavuuteen sekä ajankohtaisuuteen. Lähteet ovat pääsääntöisesti alan ammattilaisten kirjoittamia artikkeleita ja tutkimuksia, joita on haettu mm. korkeakoulukirjaston informaation avulla.

Kirjallisuuskatsausta tehdessä olen käyttänyt valmiita alan tutkimuksia ja artikkeleita, jotka ovat korkeakouluopiskelijoiden vapaassa käytössä. Tutkimusta varten ei ole haastateltu ketään, joten tutkimuslupaa opinnäytetyötä varten ei tarvinnut hankkia. Käyttämäni lähdemateriaali ja tiedonhaku on selkeästi kuvattu. Aineistoa hakiessa käytin neljää eri tietokantaa sekä erilaisia hakusanoja. Tarkemmin tiedonhaku on kuvattu taulukossa (Liite 1), joka omalta osaltaan vahvistaa tiedonhaun luotettavuutta.

Vaikka tiukat sisäänottokriteerit poissulkivat paljon aineistoa, niin tutkimuksessa käytetty aineisto on tutkimuskysymysten kannalta perusteltua ja lisää täten myös kirjallisuuskatsauksen luotettavuutta. (Kangasniemi ym. 2013, 296 - 298.) Opinnäytetyössä olen käsitellyt aihetta ratkaisukeskeisyys ja lapset monesta eri näkökulmasta, kuten terapian, oppilashuoltotyön sekä kasvatuksen näkökulmista. Tämä lisää osaltaan työn luotettavuutta.

Ennen opinnäytetyön aloittamista perehdyin sosiaali- ja terveysalan eettisen neuvottelukunnan julkaisemaan ohjeeseen Sosiaali- ja terveysalan eettisestä perustasta (STM 2011). Opinnäytetyössä olen noudattanut hyvän tutkimuksen eettisiä periaatteita, kuten lähdekritiikkiä sekä tekijänoikeuksien kunnioittamista (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2009, 23-27).

Koska kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa aineiston valintaa eivät rajaa tiukat säännöt, korostuu opinnäytetyön tekijän omat valinnat sekä raportoinnin eettisyys näin ollen työn kaikissa vaiheissa (Kangasniemi ym. 2013, 296 - 298).

Kirjallisuuskatsausta tehdessä olen pyrkinyt tarkkuuteen ja huolellisuuteen, samalla kunnioittaen muiden tutkijoiden tekemää työtä. Olen viitannut julkaisuihin asianmukaisesti ketään loukkaamatta. Lisäksi opinnäytetyö on toteutettu sekä julkaistu Lahden ammattikorkeakoulun ohjeiden mukaisesti.

8 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyöni teoriaosassa tarkastelin mitä ratkaisukeskeisyys ja ratkaisukeskeiset menetelmät tarkoittavat. Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa tarkoitukseni oli saada selville, miten ja milloin ratkaisukeskeisiä menetelmiä voidaan käyttää lasten kanssa työskennellessä. Kuvailevan kirjallisuuskatsauksen keskeiset tulokset perustuvat kolmen aineistoksi hyväksytyyn lähteen tuloksiin.

Ratkaisukeskeisistä menetelmistä lasten kanssa on kirjoitettu paljon, mutta suurin osa julkaisuista on julkaistu ennen vuotta 2012 ja näin ollen jäivät kirjallisuuskatsauksessani hyödyntämättä.

Vaikka lähdeaineistoa oli niukan oloisesti, käyttämissäni teoksissa oli ratkaisukeskeisyyttä ja lapsia käsitelty monesta eri näkökulmasta. Kaikkia niitä yhdisti sosiaali- ja terveysala. Lähteet olivat pitkälti samaa mieltä siitä, millaisia ratkaisukeskeisiä menetelmiä lasten kanssa on hyvä käyttää. Nämä tiedot tukivat teoriaosuudessa käsiteltyjä menetelmiä.

Kirjallisuuskatsauksessa käyttämäni lähteet olivat yhtä mieltä siitä, että ratkaisukeskeisyydessä lasten kanssa työskennellessä korostuu erityisesti lapsen kehuminen, sekä hyvät tavoitteet. Tavoitteet toimivat lähtökohtana ratkaisuja etsiessä. Hyvä tavoite on saavutettavissa oleva sekä lapsenkin kannalta mieleinen. Tämän opinnäytetyön tulosten perusteella voidaan päätellä, että lasten kanssa käytetään pääpiirteittäin samantyyllisiä ratkaisukeskeisiä toimintatapoja kuin aikuisillakin.

Kirjallisuuskatsauksen tulokset tukevat aiheesta aikaisemmin tehtyjä tutkimuksia. Tutkimuksissa korostuu ajatus siitä, että ratkaisukeskeisyys sopii kaikille lasten kanssa työskenteleville, kuten sosiaalityöntekijöille ja sairaanhoitajille. Ratkaisukeskeisiä menetelmiä voidaan hyödyntää lapsen ongelmasta riippumatta, eikä ongelman laadulla ole merkitystä. Ongelma voi olla esimerkiksi fyysinen tai henkinen. (Milner & Bateman 2011.)

Lähteiden mukaan lapset kohtaavat jossain vaiheessa lapsuuttaan haasteita tai ongelmia, kuten esimerkiksi kiusalliset pahat tavat, raivokohtaukset sekä erilaiset pelot. Lapsen kyky säädellä omia tunteita ja

toimintaa kehittyä asteittain lapsuuden aikana erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Se kuinka kauan tähän menee, riippuu lapsen yksilöllisistä ominaisuuksista sekä lapsen kasvattajien toiminnasta. (Psykososiaalinen kehitys 2015).

Psykiatrian erikoislääkäri Huttusen (2016) mukaan lasten käytöshäiriöille on ominaista toistuva muiden oikeuksia sekä sosiaalisia normeja rikkova käytös. Huttunen toteaa lasten käytöshäiriöiden lisääntyneen viime vuosina. Kirjallisuuskatsauksessa käyttämieni lähteiden mukaan edellä mainittuihin ongelmiin, kuten käytöshäiriöihin ja raivokohtauksiin voidaan saada apua ratkaisukeskeisten menetelmien käyttämisestä. Lapsen käytöshäiriöiden takaa voi löytyä muutakin, kuten diagnosoimaton ja hoitamaton tarkkaavuus- ja ylivilkkaushäiriö eli ADHD, masennustila tai kaksisuuntainen mielialahäiriö. Näiden muiden psykiatristen häiriöiden diagnosointi ja hoito ovat tärkeitä hoidon suunnittelun kannalta.

Lähteiden mukaan ratkaisukeskeisiä menetelmiä voidaan käyttää siellä missä ollaan lasten kanssa tekemisissä, kuten kotona, varhaiskasvatuksessa, koulussa sekä terveydenhuollossa. Terveydenhuollossa kohdataan hyvinkin pelokkaita lapsia. Salmelan (2010) tutkimuksen mukaan yli 90% lapsista kertoo pelkäävänsä ainakin yhtä asiaa sairaalassa. Lapsilla psyykinen kehitys on vielä kesken, eikä ajattelunvalmius ole samanlainen kuin aikuisilla. Lisäksi mielikuvitus voi synnyttää epärealistisia pelkoja. Eniten pelkoa aiheuttavat erilaiset hoitotoimenpiteet, kuten tutkimukset ja pistokset. Tutkimuksen mukaan yli puolet lapsista pelkäsi kipua ja neljäsosa sairauden oireita. (Salmela 2010; Salmela, Aronen & Salanterä 2011, 24.)

Tätä kirjallisuuskatsausta voidaan hyödyntää tutustumisen välineenä ratkaisukeskeisten menetelmien käytöstä sosiaali- ja terveysalalla. Toivon tämän toimivan johdantona ratkaisukeskeisyyden maailmaan henkilöille, joilla ei ole vielä paljon konkreettista tietoa ratkaisukeskeisyydestä ja sen eri menetelmistä. Ratkaisukeskeisyys sopii käytettäväksi myös sairaaloihin ja poliklinikoille joissa ollaan tekemisissä lasten kanssa päivittäin.

Ratkaisukeskeisyyttä voidaan näkemysten mukaan hyödyntää niin lyhyissä kuin myös pidemmissäkin hoitosuhteissa.

Tiedonhakuni perusteella ratkaisukeskeisyyttä ja lapsia yhdistelmänä voisi tutkia vielä lisää. Ratkaisukeskeiset menetelmät kehittyvät sekä saavat uusia piirteitä ja lasten tavat muuttuvat maailman kehittyessä.

Jatkotutkimusehdotuksena ehdotan esimerkiksi selkeään oppaan kokoamista ratkaisukeskeisten menetelmien käytöstä lasten parissa.

Lisäksi ehdotan tutkittavaksi, mitä mieltä ratkaisukeskeisiä menetelmiä työssään aktiivisesti käyttävät ovat niistä ja niiden hyödyistä.

LÄHTEET

Aaltola, J. & Valli, R. 2007. Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 2. korjattu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PSkustannus.

Aarninsalo, P. 2015. Ratkaisukeskeinen terapia. Duodecim, Terveyskirjasto [viitattu 18.5.2017]. Saatavissa: http://www.terveysportti.fi.aineistot.lamk.fi/dtk/pit/koti?p_artikkeli=mas00202&p_haku=ratkaisukes*

De Jong, P. & Berg, I. 2013. Ratkaisukeskeisen terapian oppikirja. Helsinki: Lyhytterapiainstituutti Oy.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2003. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Vastapaino.

Furman, B. 2003. Muksuoppi. Ratkaisun avaimet lasten ongelmiin. Helsinki: Tammi.

Furman, B. 2012. Olen ylpeä sinusta! Ratkaisukeskeisiä keinoja vanhemmille ja muille kasvattajille. Helsinki: Tammi.

Furman, B. ja Ahola, T. 1995. Muttuset. Terapiasta ratkaisuihin 2.painos. Järvenpää: Lyhytterapia-instituutti Oy.

Furman, B., Pinjola, N. & Rubanovitsch, M. 2014. Valmenna onnistumaan. Nyt. Saarijärvi: Saarijärven Offset.

Haapasalo-Pesu, K-M. 2016. Lasten ja nuorten psykoterapeuttiset hoidot. Duodecim, Terveyskirjasto [viitattu 19.5.2017]. Saatavissa: http://www.terveysportti.fi.aineistot.lamk.fi/dtk/ltk/koti?p_artikkeli=ykt00818&p_haku=ratkaisukes*

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Huotari, A. & Tamski, E-L. 2015. Tammenterhon tarinoita. Perhevalmentajan työkirja. Mikkeli: Mikkelin kopiopiste Oy.

Huttunen, M. 2016. Lasten ja nuorten käytöshäiriö. Duodecim, Terveyskirjasto [viitattu 28.5.2017]. Saatavissa: http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk00382&p_teos=dlk

Kangasniemi, M., Utriainen, K., Ahonen, S-M., Pietilä, A-M., Jääskeläinen, P. & Liikanen, E. 2013. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus: eteneminen tutkimuskysymyksestä jäsenettyyn tietoon. Hoitotiede 4/2013, 291 - 301.

Kysymystyyppejä. 2017. Lastensuojelun käsikirja, THL [viitattu 18.5.2017]. Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyomenetelmat-ja-valineet/tyovalineet/kysymystyyppaja>

Lastensuojelulaki 417/2007. Annettu Helsingissä 13.4.2007 [viitattu 19.5.2017]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Mannström-Mäkelä, L & Saukkola, K 2008. Voimaannuttavan ohjaamisen käsikirja. 2.painos. Helsinki: Yliopistopaino.

Milner, J. & Bateman, J. 2011. Working with Children and Teenagers Using Solution Focused Approaches: Enabling Children to Overcome Challenges and Achieve Their Potential. London: Jessica Kingsley Publishers.

Muksuopin lyhyt historia. 2017. Muksuoppi [viitattu 27.5.2017]. Saatavissa: <http://www.muksuoppi.fi/>

Määttä, P. & Rantala, A. 2010. Tavallisen erityinen lapsi – Yhdessä tekemisen malleja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Psykososiaalinen kehitys. 2015. Lastenneuvolakäsikirja, THL [viitattu 28.5.2017]. Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/lastenneuvolakasikirja/ohjeet-ja-tukimateriaali/metelmat/psykososiaalinen-kehitys>

Ratkaisukeskeinen työskentely. 2017. Lastensuojelun käsikirja, THL [viitattu 16.5.2017]. Saatavissa: <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyomenetelmat-ja-valineet/tyomenetelmat/ratkaisukeskeinen-tyoskentely>

Ratkes. 2015. Ratkaisukeskeisyys pähkinänkuoressa [viitattu 16.5.2017]. Saatavissa: <http://www.ratkes.fi/ratkes-pahkinankuoressa>

Riikonen, E. & Vataja, S. 2009. Voimavarasuuntautuneet neuvonta-, ohjaus- ja terapiamuodot. Duodecim, terveyskirjasto [viitattu 18.5.2017]. Saatavissa: http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=onn00105

Salmela, M. 2010. Hospital-related fears and coping strategies in 4-6-years-old children. Helsingin yliopisto. Lääketieteellinen tiedekunta. Väitöskirja. [Viitattu 30.5.2017] Saatavissa: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/22646/hospital.pdf?sequence=1>

Salmela, M., Aronen, E. & Salanterä, S. 2011. Sairaalaan liittyvät pelot ja pelon merkitys leikki-ikäiselle lapselle. Tutkiva Hoitotyö (3). 23 - 29.

Salminen, A. 2011. Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyypeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasa: Vaasan yliopisto [viitattu 8.5.2017]. Saatavissa: http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/109086/Sulander_Janita.pdf?sequence=2

Sosiaali- ja terveysministeriö. 2011. Sosiaali- ja terveysalan eettinen perusta. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö [viitattu 10.5.2017]. Saatavissa: <http://etene.fi/documents/1429646/1559058/ETENE-julkaisuja+32+Sosiaali-+ja+terveysalan+eettinen+perusta.pdf/13c517e8-6644-4fa5-8c5f-193cfdce9841>

Teemoittelu 2017. Kajaanin ammattikorkeakoulu [viitattu 19.5.2017]. Saatavissa: <http://193.167.122.14/Opari/ontTukiLaadullTeemoittelu.aspx>

Tukevalla polulla. 2015. Kasvun ja oppimisen tuki Kokemäen varhaiskasvatuksessa [viitattu 16.5.2017]. Saatavissa: <http://kokemaki-fi-bin.aldone.fi/@Bin/78185b9cbd5f1311f6d5a36da63339fc/1487240671/application/pdf/553474/Varhaiserityiskasvatus%20Kokem%C3%A4ell%C3%A4%20%288%201%2015%29.pdf>

Varhaiskasvatuslaki 36/1973. Annettu Helsingissä 1. elokuuta 2015 [viitattu 17.5.2017]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2016. Opetushallitus. Tampere: Suomen Yliopistopaino Oy.

YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista. 1989. Unicef [1.6.2017]. Saatavissa: <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/>

LIITTEET

LIITE 1. Kirjallisuuskatsauksen tiedonhaku

Tietokanta	Käytetyt hakusanat	Rajaus	Hakusanoilla saadut tulokset	Hyväksytyt julkaisut
ARTO	ratkaisukes? laps?	vuodet 2010- 2017	1	0
EBSCO	solution focused AND child*	full text, 2012-2017	20	0
MELINDA	ratkaisukes? laps?	vuodet 2012- 2017	2	0
MELINDA	voimavarakes ?	vuodet 2012- 2017	14	0
MASTO-FINNA	ratkaisukesk* AND lapset	vuodet 2012- 2017	16	1 DeJong, P & Berg, I. 2012. Ratkaisukeskeisen terapian oppikirja. Lyhytterapiainstituutti Oy.
MASTO-FINNA	ratkaisukes* AND last* OR laps*	vuodet 2012- 2017	18	2 Furman, B. 2012. Olen ylpeä sinusta!

				: ratkaisukeskeisiä keinoja vanhemmille ja muille lasten kasvattajille Murphy, J. 2015. Ratkaisukeskeinen oppilashuoltotyö
MASTO-FINNA	voimavaraläh *		2	0
MASTO-FINNA	solution focused AND child*	vuodet 2012-2017, kokoteksti, vertaisarvioitu, kieli: englanti, aihe: children	744	0
yhteensä			817	3